

Vragen aan de politiek

De rapportage van de commissie van Traa heeft terecht brede maatschappelijke aandacht getrokken en velen geschokt. Het is ook niet niks te moeten vaststellen dat de bestrijding van de georganiseerde misdaad inadequaat, met ongeoorloofde middelen en met elkaar op gespannen voet levende opsporingsorganisaties geschiedt. Het parlementaire enquête-recht heeft opnieuw zijn nut bewezen, hoezeer het te betreuren is, dat dit zware en kostbare instrument juist de laatste jaren reeds enkele malen gehanteerd moest worden. Er is kennelijk iets fundamenteel mis met de organisatie van de uitvoerende macht in ons land.

En het is te waarderen, dat de commissie ook nadrukkelijk wijst op de noodzaak tot verandering van de organisatie van het overheidsapparaat. In dat opzicht is de eerste reactie van de regering en met name van de minister van Justitie minder geruststellend. Zij straalt het vertrouwen uit dat ze in goed overleg en in samenwerking met alle betrokkenen deze opgave wel tot een goed einde kan brengen. Maar zijn in de deskundigheid en de heersende cultuur van het ambtelijk apparaat wel de voorwaarden aanwezig om een organisatorische omslag tot stand te brengen? Immers de minister heeft niet alleen

een beleidsvoorbereidende en toezicht houdende taak maar bestuurt ook grote uitvoeringsorganisaties. Het parlement heeft in de afgelopen jaren meerdere malen moeten constateren dat juist het aansturen en beheersen van die organisaties tot ernstige moeilijkheden aanleiding heeft gegeven.

Hoezeer iedere organisatie haar specifieke eisen stelt, gelden ook voor het overheidsapparaat algemene organisatorische uitgangspunten en vervult de minister een normale managementtaak, die zich in beginsel qua grondhouding, deskundigheid en aanpak niet onderscheidt van die van bijvoorbeeld de Raad van Bestuur van een concern. En

daar ligt een belangrijk probleem. Immers de minister en het departement zijn primair gericht op beleidsvorming. Ze zijn bij wijze van spreken mentaal en qua expertise meer ingesteld op de discussie met het parlement en de maatschappij dan op het leiden van een uitvoeringsorganisatie. Erger nog, er

heerst - indien men de vele uitspraken analyseert - bij bewindslieden en departementen een cultuur van afstandelijkheid en geringe betrokkenheid ten opzichte van de uitvoeringsorganisaties. Voor alle duidelijkheid, deze mentaliteit heeft niets te maken met de noodzakelijke machtiging aan competente uitvoerders, maar alles

Ir. W.C.M. van Lieshout

met de wijze van aansturing, de rapportage en de slagvaardigheid van ingrijpen bij ernstige fouten, en met het vermogen tot tijdige bijstelling van beleid. Dit vereist een eenduidige samenhang in verantwoordelijkheid en zo kort mogelijke werklijnen en beperkte overlegstructuren. Als diep ingrijpende organisatorische veranderingen nodig zijn, dan ontstaat twijfel, of de minister dat wel intern adequaat kan oplossen. Er moet rekening worden gehouden met interne weerstand en met de neiging van medewerkers om via compromissachtige schijnoplossingen de bestaande structuur en cultuur zoveel mogelijk in stand te houden. Het is een illusie om dit louter via regelgeving te bewerkstelligen. Gezaghebbende externe deskundigen en politiek breed gesteunde innovatieprojecten zullen onmisbaar zijn. Bij de opsporingsorganisaties wordt de problematiek nog ernstig bemoeilijkt omdat twee ministers en meerdere bestuurslagen bij de uitvoering zijn betrokken. Leiden de ervaringen van de laatste jaren er niet toe om de bestaande complexe gezagsstructuur en de daaraan gekoppelde verantwoordelijkheidsverdeling opnieuw in discussie te stellen en te streven naar zo eenvoudig mogelijke bestuursorganisatie? En zou niet moeten worden overwogen om op het departement op voet van gelijkheid naast de beleidsstaf een operationele staf in te richten, die de minister direct ondersteunt in zijn managementstaken?

Regelgeving zal zeker nodig zijn met betrekking tot de aanpak van georganiseerde criminaliteit. Het gaat niet alleen om de legitimering van opsporingsmethoden, maar ook om de bescherming van de burger tegen het optreden van het opsporingsapparaat. Het be-

schermen van de grondrechten van de burger ook tegenover de overheid is een absolute voorwaarde in iedere democratische rechtsstaat. Niet alleen de privacy en de goede naam, maar de vrijheid en het welzijn van de burger zijn in het geding. De gedragsregels en normen, die de wetgever oplegt bij het onderling verkeer tussen burgers gelden in beginsel ook voor de verhouding tussen overheid en de burger. Het doel heiligt de middelen niet. Technisch effectievere middelen bij criminaliteitsbestrijding moeten verboden blijven, indien daardoor de grondrechten van de burger worden aangetast.

Overigens is het zeer de vraag of het verstandig en nodig is om concrete methoden wettelijk te benoemen. Het fixeert de wijze van bestrijding van de misdaad. Veeleer ligt het in de lijn om de wettelijke verankering te zoeken in criteria en procedures, die gecombineerd met veranderingen in de organisatorische structuur en cultuur voldoende zorgvuldigheid in gebruik van en toezicht op opsporingsinstrumenten waarborgen. Over het toezicht mag niets aan het toeval worden overgelaten. Wet en een goede organisatie moeten dat waarborgen. Jaarlijkse openbare verantwoording lijkt geboden. En heeft de burger geen recht op een onafhankelijke beroepsinstantie, waar hij het optreden van opsporingsorganisaties jegens hem kan laten toetsen?

Nu het maatschappelijke draagvlak voor fundamentele veranderingen aanwezig is, moet de politiek daar werk van maken.

Jr. W.C.M. van Lieshout

In de column geven de leden van de redactie hun persoonlijke opvattingen weer. Zij hopen daarmee een aanzet te geven voor reflectie of debat.